

YANGI KONSTITUTSIYA UCHINCHI RENESSANS POYDEVORI

Xolmirzayeva Fazilatxon Obidjon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Tasviriy san'at va amaliy bezak san'ati mutaxassisligi 1-bosqich talabasi.

E-mail: xolmirzayevafazilat5@gmail.com

Annotatsiya: *ushbu maqolada muallif O'zbekiston Respublikasida yangi qabul qilinayotgan konstitutsiyasinig moddalari tahlili va milliy qadriyatlarimiz adolatli fuqarolik jamiyati ijtimoiy davlat qurish, yangi konstitutsiyaning asosiy yo'nalishi milliy qadriyatlarimiz adolatli fuqarolik jamiyati sari yo'l ochib berishi va ijtimoiy davlat qurish, yangi konstitutsiyadan ko'zlangan asosiy maqsad insonni va uning hayotini e'zozlash kerakligini, inson va uning hayoti erkinligi shani intellektual huquqi, qadr qimmatini hamda boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat hisoblanishini ochib berishga bag'ishlanadi.*

Kalit so'zlar: *demokratiya, konstitutsiya ijtimoiy jamiyat qadir qimmat, intellektual huquq, manfaat, burch, erkinlik, qonun, referendum, inson qadri, modda, milliy qadriyat, diniy erkinlik, fuqaro, jamiyat, qonun, renessans, ziddiyat, oliy majlis.*

Аннотация: *в данной статье автор анализирует статьи вновь принятой Конституции Республики Узбекистан и наши национальные ценности, построение справедливого гражданского общества, социального государства, основным направлением новой конституции является то, что наши национальные ценности проложит путь к справедливому гражданскому обществу и строительству социального государства из новой конституции. Основная цель – раскрыть, что человека и его жизнь следует уважать, что свобода человека и его жизни, а также его интеллектуальные права, достоинство и другие неприкосновенные права считаются высшей ценностью.*

Ключевые слова: *демократия, конституция, социальное общество, интеллектуальное право, интерес, обязанность, свобода, закон, референдум, человеческая ценность, сущность, национальная ценность, религиозная свобода, гражданин, общество, право, ренессанс, конфликт, верховное собрание.*

Abstract: *in this article, the author analyzes the articles of the newly adopted constitution of the Republic of Uzbekistan and our national values, building a just civil society, a social state, the main direction of the new constitution is that our national values pave the way to a just civil society, and building a social state, from the new constitution The main goal is to reveal that the human being and his life should be respected, that the freedom of a person and his life, as well as his intellectual right, dignity and other inviolable rights are considered the highest value.*

Key words: *democracy, constitution, social society, intellectual right, interest, duty, freedom, law, referendum, human value, substance, national value, religious freedom, citizen, society, law, renaissance, conflict, supreme assembly.*

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining g‘oyasi, maqsadi, ruhi - har bir qoidasi inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, asrlar mobaynida shakllangan demokratik qadriyatlar, milliy davlatchilik, shuningdek, bir necha ming yillardan buyon avloddan avlodga meros bo‘lib kelayotgan o‘zbekona va sharqona davlatni idora etish hamda xalq bilan bamaslahat siyosat olib borish an‘analarini o‘zida to‘la mujassamlashtirgan. Prezidentimizning “Hammamizni tarbiyalagan, voyaga yetkazgan - shu xalq. Barchamizga tuz-nasiba bergan ham - shu xalq. Bizga ishonch bildirgan, rahbar qilib saylagan ham aynan shu xalq. Shunday ekan, biz birinchi navbatda kim bilan muloqot qilishimiz kerak - odamlarimiz bilan. Kim bilan bamaslahat ish tutishimiz kerak - avvalo xalqimiz bilan. Shunda xalqimiz bizdan rozi bo‘ladi. Xalq rozi bo‘lsa, ishimizda unum va baraka bo‘ladi. Xalq bizdan rozi bo‘lsa, Yaratgan ham bizdan rozi bo‘ladi”[1], degan fikrlari xalq bilan bamaslahat siyosat olib borish an‘analari davom etayotganligining amaliy isbotidir. Yangi O‘zbekiston Yangi Konstitutsiyasining qabul qilinishi milliy qadriyatlarimizni adolatli ijtimoiy jamiyat, inson qadir qimmat va intellektual huquqlarini himoya qiladigan va qo‘llab quvvatlaydigan jamiyat qurish yo‘llarini belgilab beradi.

O‘zbekistonning yangi Konstitutsiyasi huquqiy tizimimizda ijobiy yangilanishlar , fuqarolarga ko‘dan ko‘p yengilliklar va ularning huquqlarini izchil himoya qiladigan shu jumladan bir necha yillardan buyon dolzarb muammolardan biri hisoblanib kelayotgan shaxsning intellektual huquqiy daxlsizligini taminlaydi(Yangilan Konstitutsiyaning 31-moddasi). Bugungi yangilanayotgan O‘zbekistonda bu moddaning konstitutsiga kiritilishi insonlarning yashash erkinligining kafolatlaridan biri desak adashmagan bo‘lamiz. Taniqli fizik olim Albert Eynshteyn “Konstitutsiyaning kuchi butunlay har bir fuqaroning uni himoya qilishga qat’iyat bilan intilishidadir. Konstitutsiyaviy huquqlar har bir fuqaro ushbu himoyaga hissa qo‘shishni o‘z burchi deb bilsagina himoya qilinadi” [2], deb Konstitutsiya kuchi haqida o‘z fikrlarini bildirgan. Amerikalik huquqshunos, AQSh Oliy sudining uzoq yillar a‘zosi bo‘lgan Oliver Vendell Xolms “Konstitutsiyalar nazariyalarni qo‘llab-quvvatlash uchun emas, balki amaliy va moddiy huquqparni saqlash uchun mo‘ljallangan, deb ta’kidlaydi. Amerikalik huquqshunos va siyosatchi Edvard Mur Kennedi esa “Konstitutsiya nafaqat biz bilan hamohang bo‘lgan qarashlarni himoya qiladi, u shuningdek, biz norozi bo‘lgan qarashlarni ham himoya qiladi”, deya qiziqarli fikrlarini aytib o‘tgan. Akademik, yuridik fanlar doktori, professor A. Saidov “Konstitutsiya muhim siyosiy-huquqiy hujjat sifatida kishilik sivilizatsiyasining yutug‘i, umuminsoniy qadriyat va demokratik taraqqiyotning yuridik asosidir”, “Konstitutsiya bu dogma emas, u harakat uchun dastur bo‘lishi kerak”, “Konstitutsiya huquqiy bilimlarning alifbosidir”, degan chuqur huquqiy-falsafiy fikrlarni bayon etgan holda, mamlakatimiz Konstitutsiyasini o‘rganish va bilish, unga rioya qilish va Asosiy qonunimiz bilan faxrlanishni albatta zarur, deb hisoblaydi. Yangilangan Konstitutsiyaning muqaddimasida O‘zbekistonning yagona xalqi:inson huquq va erkinliklariga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga, davlat suvereniteti prinsiplariga sodiqligimizni tantanali ravishda e’lon qilib,demokratiya, erkinlik va tenglik, ijtimoiy adolat va birdamlik g‘oyalariga sadoqatimizni namoyon qilib, inson, uning hayoti, erkinligi, sha’ni va qadr-qimmatli oliy qadriyat hisoblanadigan insonparvar demokratik davlatni, ochiq va adolatli jamiyatni barpo etish borasida hozirgi va kelajak

avlodlar oldidagi yuksak mas'uliyatimizni anglagan holda, davlatchiligimiz rivojining uch ming yildan ziyod tarixiy tajribasiga, shuningdek jahon sivilizatsiyasiga beqiyos hissa qo'shgan buyuk ajdodlarimizning ilmiy, madaniy va ma'naviy merosiga tayanib, mamlakatimizning bebaho tabiiy boyliklarini ko'paytirishga hamda hozirgi va kelajak avlodlar uchun asrab-avaylashga hamda atrof-muhit musaffoligini saqlashga astoydil ahd qilib, xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsip va normalariga asoslangan holda, O'zbekistonning jahon hamjamiyati, eng avvalo, qo'shni davlatlar bilan do'stona munosabatlarini hamkorlik, o'zaro qo'llab-quvvatlash, tinchlik va totuvlik asosida mustahkamlash hamda rivojlantirishga intilib, fuqarolarning munosib hayot kechirishini, millatlararo va konfessiyalararo totuvlikni, ko'p millatli jonajon O'zbekistonimizning farovonligini va gullab-yashnashini ta'minlashni maqsad qilgan holda har bir moddaning qabul qilinishida aholi vakillar mas'uliyat bilan ishtirok etishlari kerak ekanligini tushuntirish ishlarni yanada jadallashtirish kerak ekanligini aytib o'tmoqchimiz. Xalqimizda "Kengashli to'y tarqamas" degan g'oyat ibratli bir maqol bor. Ijtimoiy hayotimizning qaysi bir jihatiga e'tibor qaratmaylik, mana shu hikmatga amal qilinishini kuzatishimiz mumkin. Qaysi bir joyda ibratli bir ish bo'lsa, u kengashilgan tadbirning natijasi ekaniga guvoh bo'lamiz. Bu bejiz emas, zotan biz ulug'vor o'tmishimizdan shunday saboq olganmiz. Sohibqiron Temur o'z tuzuklarida shunday ta'lim beradi: "Davlat ishlarining to'qqiz ulushi kengash, tadbir va mashvarat, qolgan bir ulushi esa qilich bilan bajo keltirilur... Yuz ming otliq askar qila olmagan ishni bir to'g'ri tadbir bilan amalga oshirish mumkin... Har kimdan so'z olib kengash so'rar edim. Lekin aytilgan har bir maslahatning yaxshi va yomon tomonlari haqida o'ylab ko'rgach, to'g'ri va savoblirog'ini tanlab olardim". Bu haqda mashhur nemis tarixchisi F. Shlosser ham shunday ma'lumot beradi: "... sarkarda, hokim va qonunchi sifatida buyuk talant egasi edi. Yolg'onni yomon ko'rar, bilimga muhabbat qo'yishdan mahrum emas edi. Uning manzilida shoirlar, olimlar, mashshoqlar va mistiklar (so'filar) ko'p bo'lardi... u odil sudya, ilm-fan do'sti, birga suhbatlashishni xush ko'radigan, rassomlar va olimlarning homiysi edi". Bu fikr to'g'ridan-to'g'ri xalqning xohish-irodasini qonunlarda ifoda etish, bayoni uning tomonidan saylangan vakillar orqali bajarilishi lozimligini bildiradi. Shuning uchun ham "Davlatning yagona manbai xalq" degan qoida barcha zamonlarda o'z dolzarbligini saqlab kelgan. Jan Jak Russo: "Qonunga itoat etguvchi xalq uning ijodkori ham bo'lmog'i lozim" deydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev "O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi xalqimiz siyosiy-huquqiy tafakkurining yuksak namunasi", [3] deb ta'kidlagan edi. Darhaqiqat, suveren Respublikamiz Konstitutsiyasi - inson va fuqaro huquqlarining demokratik xartiyasi bo'lib, u huquqiy va insonparvar davlatni shakllantirishning strategik dasturi vazifasini o'tab kelmoqda. Konstitutsiya - davlatimiz mustaqilligining huquqiy zamini, xalq xohish-irodasining oliy ifodasi sifatida maydonga chiqdi. U eng taraqqiy topgan, rivojlangan davlatlarning konstitutsiyaviy tajribalariga tayanish bilan birga, tarixda sinalgan umuminsoniy, umumbashariy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan huquqiy hujjat. Bugun yurtimiz haqida fikr yuritilganda "Yangi O'zbekiston", "Taraqqiyotning yangi bosqichiga kirib borayotgan mamlakat" kabi sharafbaxsh iboralar ishlatilyapti. Bu qo'lga kiritayotgan ulkan muvaffaqiyatlarimizning amaliy samarasi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Demak,

milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari dadil harakatdamiz. Yuksalish esa raqamli iqtisodiyotga o'tish, ishlab chiqarishni bosqichma-bosqich modernizatsiya qilish, avtomatlashtirish, innovatsion g'oyalar va texnologiyalar bilan boyitish, shu bilan birga o'zligimizni, ma'naviyatimizni, milliy qadriyatlarimizni rivojlantirishni taqozo etadi. Shunday ekan, har bir yurtidoshimiz bugun mamlakatimizda barq urib turgan bebaho ne'mat - tinchlik, totuvlik, barqarorlikning qadriga yetib, Uchinchi Renessans davri poydevoriga g'isht qo'yish, ya'ni yurtimiz taraqqiyotiga munosib xissa qo'shish uchun astoydil harakat qilmog'i lozim.

Yangi Konstitutsiyaga insonlarning manfaatini ko'zlovchi bir qator yangi moddalar qo'shildi. Xususan, Konstitutsiyaning 20-moddasi insonlarning haqiqiy manfaatini ko'zlaydi deya olishimiz mumkin. Unda shunday deyilgan, inson bilan davlat organlarining o'zaro munosabatlarida yuzaga keladigan qonunchilikdagi barcha ziddiyatlar va noaniqliklar inson foydasiga talqin etiladi. Bu degani insonlarning manfaati hamma narsadan ustundir. Yangi Konstitutsiyaning yana bir afzalligi uni sud sohasida to'g'ridan to'g'ri qo'llay olamiz. Konstitutsiyaning to'g'ridan to'g'ri amal qilishi fuqarolarga nafaqat qonunlar, balki bevosita konstitutsiyadagi normalarga ham asoslangan holda ish olib borishga, xususan, sudga murojaat qilishga imkon beradi. Konstitutsiyamizda bayon qilingan so'zlar shu darajada katta ahamiyatga egaki, bularsiz insonlar yashay olmaydi, ularning huquqlari poymol bo'ladi. Unda bayon qilingan har bir masalaga fuqarolar kunda duch keladi, hayotda har qadamda bir muammoni uchratadi. Shuningdek Kostitutsiyamizning Oliy Majlis bobiga ham qator o'zgartirishlar kiritildi. Misol uchun, Oliy Majlis deputatlari hududiy kengashlarda deputat bo'lishini cheklovchi band qo'shildi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasining deputati ayni bir vaqtning o'zida Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesining, mahalliy hokimiyat vakillik organlarining deputati bo'lishi mumkin emasligi, yana Qonunchilik palatasi va Senatning birgalikdagi vakolatlariga quyidagilar qo'shildi: Vazirlar Mahkamasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotining eng muhim masalalari yuzasidan har yilgi ma'ruzasini ko'rib chiqish; O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Bola huquqlari bo'yicha vakilini saylash; O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risidagi har yilgi Milliy ma'ruzani ko'rib chiqish³⁸ shu kabilarni aytishim mumkin. Shu bilan bir qatorda, Senatning vakolatlari uchtaga ko'paydi. Prezident taqdimiga binoan Hisob palatasi va Sudyalar oliy kengashi raislarini tayinlash va lavozimidan ozod etish; Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktorini tayinlash hamda lavozimdan ozod etish to'g'risidagi prezident farmonlarini tasdiqlash; O'zbekistonning chet davlatlardagi va xalqaro tashkilotlar huzuridagi diplomatik vakillari faoliyati bilan bog'liq masalalar yuzasidan hisobotlarni eshitish³⁹. Bu ham xalqqa qaratilgan e'tiborning bir namunasi deyishimiz mumkin. Xususan, biz ayollarga ham keng imkoniyatlar beildi. Misol tariqasida shuni aytishim mumkinki, daval va jamoat ishlarini boshqarishda shuningdek, boshqa faoliyatlarda xotin-qizlar va erkaklarga davlat teng imkoniyat yaratib berishi aytilgan. Bu esa, kelajakda kelib chiqishi mumkin bo'lgan ko'p nizolarni hal etadi. Yana, homilador yoki farzandi bor ayolni ishqa qabul qilishni rad etish, ish haqqini kamaytirish shuningdek ishdan bo'shatish qonun bilan taqiqlandi. Shuni alohida takidlab o'tish lozimki, Konstitutsiyamizda tashqi aloqalarga

ham keng o‘rinlar berilgan. Har qanday davlat rivojlanmoqchi bo‘lsa u albatta, qo‘shnilari bilan tinch-totuv yashamog‘i kerak. Shu sababli ham kelajagimiz, istiqbolimizni, taraqqiyot yo‘limizni o‘ylagan holda Konstitutsiyamizning qator moddalarida tashiqi aloqalar keltirib o‘tilgan. Xususan, tashqi aloqalarda to‘la huquqli subyektligimiz, boshqa davlatlar bilan suveren tengligimiz, o‘z nizolarimizni o‘zimiz hal etimishimiz, boshqa davlatlarga kuch ishlatmasligimiz kabi prinsiplar keltirilgan. Joyiz bo‘lsa shuni aytib o‘tish kerakki, Yangi Konstitutsiya eski tahrirdagi Konstitutsiyadan afzalligi shundagi, Yanagi Konstitutsiya to‘g‘ridan to‘g‘ri xalqqa xizmat qiladi. Eski tahrirdagi Konstitutsiyaning asosiy maqsadi davlat, jamiyat, fuqaro bo‘lgan bo‘lsa, Yangi Konstitutsiyaning asosiy maqsadi fuqaro, jamiyat, davlatdir. Bu bilan shuni aytish mumkinki, inson qadri jamiyat, davlatdan yuqorida turadi. Yangi Konstitutsiya tufayli hamma qonunchilik hujjatlarimizga o‘zgartirish kiritildi ulardagi davlat, jamiyat, fuqaro prinsiplarining o‘rniga, fuqaro, jamiyat, davlat prinsipi ustovor bo‘ldi.

Xulosa o‘rnida shuni ayta olamizki, yangi Konstitutsiya yangi jamiyatning asosiy bo‘g‘ini ekanligini, siyosiy maydonda o‘ziga yarasha obro‘ga egaligini, fuqarolarning haqiqiy himoyachisiligini, fuqarolik institutining asosligini, eng muhimi insonlarning huquqi va manfaati hamma narsadan ustunligini ta’kidlashimiz joyiz. Yangi Konstitutsiya bizga ko‘plab imtiyozlar berdi deya olishimiz mumkin. Biz yoshlarning haqiqiy ma’noda qalqonimizdir. Har qanday davlat taraqqiyotini yoshlar bilan birga quradi shunday ekan har bir davlat yoshlarning huquqini ta’minlab beradi. Biz ham uchinchi renessansni Yangi Konstitutsiya bilan birga quramiz. Chunki, Yangi Konstitutsiyada to‘la ma’noda bizning huquqlarimizni ta’minlangan. Bir so‘z bilan aytganda Yangi Konstitutsiya bizning taraqqiyot kafolatimizdirbugungi, har tamonlama rivojlanib borayotgan dunyoda, yetakchi va ilg‘or mamlakatlar qatoridan o‘z o‘rniga ega bo‘lish uchun zamon ruhi bilan hamnafas bo‘lgan, har jabhada mukammal, ijtimoiy davlat qurishga asoslangan, oddiy xalq vakillarining muammolarini yechishga qodir bo‘la oladigan qonun tizimi bo‘lmog‘i zarur. Xuddi mana shunday yuqorida ta’kidlaganlarimizni umumlashtirgan holda, bugungi zamon ruhiga mos bo‘lgan O‘zbekiston Respublikasi konstitutsiyasining yangilangan tahriri o‘zbek xalqi tomonidan referendumda tasdiqlandi. Yangilangan konstitutsiyamizda xalqimiz uchun bir qancha yengilliklar yaratildi. Inson qadr-qimmati yuqori o‘ringa ko‘tarildi. Shuningdek asrlar mobaynida sharaflari kasb hisoblanib kelgan - o‘qituvchilarning huquqlari yangilangan qomusimizda belgilab qo‘yildi. Yillar mobaynida majburiy mexnatga jalb qilingan, o‘z kasbi bo‘lmish barkamol avlodni yetishtirish qolib dalada paxta tergan o‘qituvchilarning qadr - qimmati adolatli tarzda o‘z o‘rniga qo‘yildi. Shu jumladan yangilangan qomusimizda inson ilmiy salohiyatli, o‘z aqliy mehnat mahsulini himoyalay olish huquqiga ham ega bo‘ldi. Qisqa qilib shuni ayta olamiz-ki, yangilangan konstitutsiyamiz muhtaram prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyev aytganlaridek “Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak” degan tamoyilga asoslangan ijtimoiy davlat qurishning asosiy kalit bo‘lib xizmat qiladi desak mubolag‘a qilmagan bo‘lamiz.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2016-yilning 14-dekabrida Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. -Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – 80.
- b.
3. Konstitutsiya – xalqimiz tafakkuri va ijodining mahsuli ilmiy maqola.